

Üstün Yetenekli Çocukların Düşünce İçeriklerinin İncelenmesi

Sema BÜYÜKTAŞKAPU SOYDAN ¹, Ebrar KABAR ²

Özet

Bu araştırmanın amacı, Bilim Sanat Merkezinde eğitim gören üstün yetenekli çocukların düşüncelerinin incelenmesidir. Araştırmaya Konya Bilim ve Sanat Merkezine devam eden 8 yaşında 18 kız 28 erkek; 9 yaşında 36 kız 54 erkek ; 10 yaşında 14 kız 20 erkek olmak üzere toplam 170 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Beier Cümle Tamamlama testi kullanılmıştır. Araştırma sonuçları üstün yetenekli çocukların geçmiş ve geleceğe karşı olumlu düşüncelerinin düşük düzeylerde olduğu ancak yaşları ilerledikçe olumlu düşüncelerinin arttığı ve hatta 10 yaşında gelecek ile ilgili olumsuz düşüncelerinin bulunmadığını; okul ve arkadaşlara karşı olumlu düşüncelerinin çok yüksek düzeyde olduğunu; benlik ile ilgili olumlu düşüncelerinin yüksek düzeyde olduğu ve yaşları ilerledikçe olumlu düşüncelerinin daha da arttığını; korku ve endişeler ile ilgili olumlu düşüncelerinin çok az olduğunu ve yaşı ilerledikçe korku ve endişeler ile ilgili olumsuz düşüncelerinin arttığını, olumlu düşüncelerinin ise azaldığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler

Üstün yetenekli çocuklar
Bilim Sanat Merkezleri

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 20.04.2020

Kabul Tarihi: 21.04.2020

E-Yayın Tarihi: 23.04.2020

Investigation Of Thought Contents Of Gifted Children

Abstract

The aim of this research is to examine the thoughts of gifted children studying at the Science and Art Center. A total of 170 students including 8 years old 18 girls and 28 boys, 9 years old 36 girls and 54 boys, ten years old 14 girls and 20 boys, who continue their education in Konya Science and Art Center, participated the study. In the study, Beier sentence completion test was used as a data collection tool. The results of the study reveals that gifted children have low levels of positive thoughts about the past and future, but their positive thoughts increase as they get older and even they do not have negative thoughts about the future at the age of 10; their positive opinions towards school and friends are very high; their positive thoughts about the self are high and their positive thoughts increase as they get older; there are very few positive thoughts about fear and anxieties, and negative thoughts about fear and anxieties increase as the age gets older and positive thoughts decrease.

Keywords

Gifted children
Science & Art Centers

Article Info

Received: 20.04.2020

Accepted: 21.04.2020

Online Published: 23.04.2020

¹ KTO Karatay Üniversitesi ,Sağlık Bilimleri YO, Çocuk Gelişimi Bölümü, Konya, Türkiye, sema.soydan@karatay.edu.tr

² KTO Karatay Üniversitesi ,Sağlık Bilimleri YO, Çocuk Gelişimi Lisansüstü Öğrencisi, Türkiye, ebrkr720@gmail.com

1. Giriş

Üstün yetenekli çocuklar için birçok tanım yapılmıştır. Genellikle zihinsel kapasiteleri, motivasyonları ve yaratıcılık açısından normal bireylerden farklı olan kişiler olarak görülmektedir. (Tortop, 2018). Milli Eğitim Bakanlığı 2016 yılında güncellediği "Bilim ve Sanat Merkezi Yönergesinde özel yetenekli çocuğu; akranlarına göre çabuk kavrayan, liderlik özelliklerine sahip, yaratıcılık ve sanat alanlarında öncülük eden, özel akademik beceriye sahip, soyut düşünceleri yaşlılarına göre daha iyi anlayabilen, ilgi alanları doğrultusunda bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren birey olarak tanımlamıştır. (Millî Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, 2016).

Üstün yetenekli bireyler, kendileri ve başkalarıyla ilgili olumlu sonuçlar ortaya koyma potansiyeline ve güçlü kişisel yönere sahip bireylerdir (Carr, 2016). Ve akran grubuna göre bir veya daha fazla alanda kişisel olgunluğa sahip veya zihinsel ve duygusal gelişimin alanlarında üst düzey performans gösteren bireylerdir (Gross, 1993). Bu nedenle üstün yetenekli çocukların özel eğitimsel ihtiyaçlara sahip olduğu vurgulanmaktadır (Clark, 2002; Delisle, 2003; VanTassel-Baska, 2005). Bunun yanında üstün yetenekli çocuklar normal programlar yoluyla sağlanamayan geniş kapsamlı eğitim olanaklarına gereksinim duyarlar (Renzulli ve Reis, 1985). Üstün yetenekli çocukların normal gelişim gösteren çocuklara uygulanan programlara dâhil edildiğinde, potansiyellerini zorlayacak bir uygulamayla karşılaşmadığından dolayı performanslarının artmayacağını ortaya koyan çalışmalar mevcuttur (Sankar-DeLeeuw, 2002; Siegle ve McCoach, 2005). Bilim ve Sanat Merkezleri ; okul öncesi eğitim, ilkökul, ortaokul ve lise çağındaki özel yetenekli öğrencilerin (resim, müzik ve genel zihinsel yetenek) örgün eğitim kurumlarındaki eğitimlerini aksatmayacak şekilde bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla açılmış olan bağımsız özel eğitim kurumlarıdır (Millî Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, 2016).

Alanyazında üstün yetenekli çocukların eğitimsel ihtiyaçları ve sorunları ile birlikte, benlik kavramları (Yong ve McIntyre, 1991; Metin ve Bencik-Kangal, 2012; Hoge ve Renzulli, 1993; Yürük, 2003) değer algıları ve kişilik özellikleri (Alıcı ve Sarıçam, 2015; Kurnaz, Çiftci ve Karapazar, 2013; Gross, 1998; Renzulli, 1999), sosyal duygusal ihtiyaçları ve sorunları (Cross, Cassady, Dixon, ve Adams, 2013; Jackson ve Moyle, 2008; Karabekiroğlu, 2009; Levent, 2011; Saranlı ve Metin, 2012; Vanmeerbeek, Onckelen, Boüüaert, Burette, 2006), rehberlik ve psikolojik danışmanlık ihtiyaçları (Altun, 2015; Altun ve Yazıcı, 2012; Doğan ve Kesici, 2015; Cross, Cassady, Dixon ve Adams, 2013) gibi çeşitli alanlarda çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Ancak bu çalışmaların büyük bir kısmı üstün yetenekli öğrencileri normal yetenek ve başarıya sahip olan akranlarıyla karşılaştıran çalışmalardır. Ayrıca üstün yetenekli çocukların ihtiyaçları ve sorunlarını tespit etmek amacıyla yapılan diğer çalışmalarda daha çok ebeveyn ve öğretmen görüşlerine yer verildiği görülmektedir (Akar, 2010; Altun ve Yazıcı, 2018; Bahtiyar ve Şahin, 2017; Mavi , 2017).

Ancak üstün yetenekli çocukların normal gelişim gösteren diğer akranları ile karşılaştırılarak yada diğer yetişkinlerden bilgi alınarak incelenmesinin onları anlamak için yeterli olmadığı düşünülmektedir. Üstün yetenekli çocukları anlamak için onların kendi düşüncelerinin direkt kendilerinden alınan bilgilerle ve kıyaslama yapmadan incelenmesi, onları tanıyabilmek için daha değerli ve kullanılabilir bilgiler sağlayacaktır. Bu nedenle bu çalışmada Bilim Sanat Merkezinde eğitim gören üstün yetenekli çocukların düşünce içeriklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

2. Yöntem

2.1 Araştırmanın Modeli

Araştırma Bilim Sanat Merkezinde eğitim gören üstün yetenekli çocukların düşünce içeriklerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır.

2.2 Örneklem

Araştırmanın örneklemini 2019-2020 öğretim yılında 8-9-10 yaş grubu (2.,3.,4. sınıf öğrencileri), normal okullara devam etmekle birlikte Konya Meram Bilim ve Sanat Merkezine devam eden, genel zihinsel alanda üstün yetenekli tanısı konmuş çocuklar oluşturmaktadır.

Araştırma Yapılan Okul Adı	Öğrencinin Öğrenim Kademesi	Yaş	Cinsiyet		Öğrenci Sayısı
			Kız	Erkek	
Konya Meram Bilim ve Sanat Merkezi(Ali İhsan Dayıoğlu İlkokulu)	İlköğretim 2.Sınıf	8	18	28	46
	İlköğretim 3.Sınıf	9	36	54	90
	İlköğretim 4.Sınıf	10	14	20	34
Toplam			68	102	170

2.3 Veri Toplama Aracı

Beier Cümle Tamamlama Testi(CTT)

CTT kelime çağrışım testlerinin doğal ve mantıklı bir sonucudur ve projektif bir testtir. Bireyin duygu, düşünce, davranış, kendini ve çevreyi algılama ve yorumlama biçimleri ile sorun alanlarını araştırmaya yönelik olarak hazırlanmış yarı yapılandırılmış bir testtir. Bireyin iç dünyasını, duygu ve düşüncelerini tanımaya, anlamaya yönelik çok yönlü bakış özelliğinin yanı sıra sorulduğunda söylenemeyen ya da doğrudan ifade edilemeyen sorunlar ya da sorun alanları ile bugüne, geçmişe ya da geleceğe yönelik bilgi edinilebilen, projektif yöntemlerin içinde güvenilirliği ve geçerliği en yüksek olan testlerden biridir. Birey eksik cümlelere genel, özel veya iç durumunu yansıtacak şekilde tepkide bulunmaktadır. Testin A ve B olmak üzere iki adet formu bulunmaktadır. A formu 56 eksik cümleyle 8 ile 16 yaşlar arasındaki çocuklara uygulanmaktadır. B formu ise, 67 eksik cümle ile daha ileri yaşlardaki çocuklara ve yetişkinlere uygulanmaktadır. Formlar bireysel olarak ya da belli bir gruba uygulanabilir.

Cevapların (tepkilerin) değerlendirilmesinde de aşağıda belirtilmiş olan metotlar tavsiye edilmektedir:

- Uygun, psikolojik yönden sağlıklı, duygu, tavır, ilgi vb. ifade eden cevaplara (tepkilere) (+) işareti konulması.

- Olumsuz ve sağlıklı olmayan tavır, ilgi, duygu vb. ifade eden cevaplara (tepkilere) (-) işareti konulması. Ergen ve genç yetişkinlerin otoriteyi temsil eden kişilere karşı olumsuz tavırları sık görüldüğü için bunu her zaman bir ruh sağlığı bozukluğu olarak ele alınmaması.

- Uygun görünen fakat ne sağlıklı ne de bozuk bir ruh sağlığının işareti olmayan tepkilere (0) verilmesi. Bu tip tepkilerin büyük çoğunluğu tarafsız olarak ele alınabilmesi.

Yönerge okunarak, bireyin eksik cümleleri tamamlaması istenir. Test, analiz formuna işlenerek değerlendirilir. Cümlelerin pozitif, negatif ve nötr olduğu belirlenerek (+), (-), (0) şeklinde forma işlenir. Çözümleme ile ilgili temel başlıklar şu konuları içine almaktadır: 1. Geçmişe karşı tavırları, 2. Geleceğe karşı tavır, 3. Kendine güven ve kabiliyetlerine karşı tavır, 4. Annesine karşı tavır, 5. Babasına karşı tavır, 6. Ev ve ailesine karşı tavır, 7. Arkadaşlarına karşı tavır, 8. Otoriteye karşı davranışı, 9. Korku ve kaygıları, 10. Suçluluk duygusu, 11. İş veya okula karşı takındığı tavır, 12. Karşı cinse karşı tavır, 13. Çeşitli durumlara karşı takındığı tavırlar. Her bir temel başlıkla ilgili olan soru maddeleri bellidir (Aydın 1998). Araştırmada çocuklar için hazırlanmış olan Form A kullanılmıştır.

3. Bulgular

Üstün yetenekli çocukların geçmişe, geleceğe, okula, arkadaşlara, benlik duygusu ile korku ve endişelerine karşı düşüncelerini incelemek amacıyla uygulanan Beier Cümle Tamamlama Testi'ne ait toplam puanlarının bulguları aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Üstün yetenekli çocukların geçmişe karşı düşüncelerinin betimsel analizi sonuçları

	Yaş	+	-	0	+	-	0	+	-	0	+	-	0	+	-	0
		5	0	0	4	1	0	3	1	1	2	2	1	0	1	4
Geçmişe Karşı Tavrılar	8	8 %17			6 %13			14 %31			18 %39					
	9	14 %16			22 %25			38 %42			12 %13			4 %4		
	10	4 %12			11 %32			12 %35			7%21					

Tablo 1 incelendiğinde üstün yetenekli çocukların geçmişe karşı tavrılarda 8 yaş çocukların yaklaşık %30'unun olumlu, 9 yaş çocukların yaklaşık %41'inin olumlu, 10 yaş çocukların yaklaşık %43'ünün olumlu cevaplarının yoğun olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre çocukların geçmişe karşı olumlu düşüncelerinin düşük düzeylerde olduğu ancak yaşları ilerledikçe arttığı söylenebilir.

Tablo 2. Üstün yetenekli çocukların geleceğe karşı düşüncelerinin betimsel analizi sonuçları

	Yaş	+	-	0	+	-	0	+	-	0	+	-	0	+	-	0
		5	0	0	4	1	0	3	1	1	2	2	1	0	1	4
Geleceğe Karşı Tavrılar	8	8 %17,5			8 %17,5			17 %37			12 %26			1 %2		
	9	14 %16			21 %23			39 %43			12 %13			4 %5		
	10	28 %82			2 %6			4 %12								

Tablo 2 incelendiğinde üstün yetenekli çocukların geleceğe karşı tavrılarda 8 yaş çocukların yaklaşık %35'inin olumlu, 9 yaş çocukların yaklaşık %39'unun olumlu, 10 yaş çocukların yaklaşık %88'inin olumlu cevaplarının yoğun olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 10 yaş çocuklarının olumsuz düşüncelerinin bulunmadığı görülmektedir. Bu sonuçlara göre çocukların geleceğe karşı olumlu düşüncelerinin düşük düzeylerde olduğu ancak yaşları ilerledikçe arttığı ve hatta 10 yaşında gelecek ile ilgili olumsuz düşüncelerinin bulunmadığı söylenebilir.

Tablo 3. Üstün yetenekli çocukların arkadaşlara karşı düşüncelerinin betimsel analizi sonuçları

	Yaş	+	-	0	+	-	0	+	-	0
		5	0	0	4	1	0	2	2	1
Arkadaşlara Karşı Tavrılar	8	38 %83			6 %13			2 %4		
	9	68 %76			20 %22			2 %2		
	10	26 %76			5 %15			3 %9		

Tablo 3 incelendiğinde üstün yetenekli çocukların arkadaşlara karşı tavrılarında 8 yaş çocukların yaklaşık %96'sının, 9 yaş çocukların yaklaşık %98'inin, 10 yaş çocukların yaklaşık %91'inin olumlu cevaplarının yoğun olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre çocukların arkadaşlara karşı olumlu düşüncelerinin çok yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 4. Üstün yetenekli çocukların okul ve işe karşı düşüncelerinin betimsel analizi sonuçları

	Yaş	+	-	0	+	-	0	+	-	0
		5	0	0	4	1	0	3	2	0
Okul ve İşe Karşı Tavrılar	8	33 %72			11 %24			2 %4		
	9	63 %70			24 %27			3 %3		
	10	22 %65			11 %32			1 %3		

Tablo 4 incelendiğinde üstün yetenekli çocukların okul ve işe karşı tavrılarında 8 yaş çocukların yaklaşık %96'sının, 9 yaş çocukların yaklaşık %97'sinin, 10 yaş çocukların yaklaşık %97'sinin olumlu cevaplarının yoğun olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre çocukların okul ve işe karşı olumlu düşüncelerinin çok yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 5. Üstün yetenekli çocukların benlik düşüncelerinin betimsel analizi sonuçları

	Yaş	+	-	0	+	-	0	+	-	0	+	-	0	+	-	0	+	-	0
		6	0	0	3	1	2	5	1	0	4	2	0	2	2	2	3	3	0
Benlik Duygusu	8	9 %20			22 %48			10 %22			5 %10								
	9	18 %20			18 %20			48 %53						6 %7					
	10	11 %32			17 %50			5 %15			1 %3								

Tablo 5 incelendiğinde üstün yetenekli çocukların benlik duygularında 8 yaş çocukların yaklaşık %68'inin, 9 yaş çocukların yaklaşık %73'ünün, 10 yaş çocukların yaklaşık %82'sinin olumlu cevaplarının olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 8 yaş çocukların yaklaşık %10'unun, 9 yaş çocukların yaklaşık %7'sinin, 10 yaş çocukların yaklaşık %3'ünün olumsuz duygularının olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre çocukların benlik ile ilgili olumlu düşüncelerinin yüksek düzeyde olduğu ve yaşları ilerledikçe olumlu düşüncelerinin daha da arttığı söylenebilir.

Tablo 6. Üstün yetenekli çocukların korku ve endişelere karşı düşüncelerinin betimsel analizi sonuçları

	Yaş	+	-	0	+	-	0	+	-	0	+	-	0	+	-	0	+	-	0			
		4	1	0	3	0	2	3	1	1	3	2	0	2	3	0	1	2	2	1	4	0
Korku ve Endişeler	8				6 %13			8 %17			7 %15			14 %31			2 %4			9 %20		
	9	10 %11			6 %7						22 %24			34 %38			18 %20					
	10	7 %21									8 %24			7 %21			2 %5			10 %29		

Tablo 6 incelendiğinde üstün yetenekli çocukların korku ve endişelerde 8 yaş çocukların yaklaşık %30'unun, 9 yaş çocukların yaklaşık %18'inin, 10 yaş çocukların yaklaşık %21'inin olumlu cevaplar vermiştir. Ayrıca 8 yaş çocukların yaklaşık %24'ünün, 9 yaş çocukların yaklaşık %20'sinin, 10 yaş çocukların yaklaşık %34'ünün olumsuz duygularının olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre

çocukların korku ve endişeleri ile ilgili olumlu düşüncelerinin çok az olduğu ve yaşları ilerledikçe korku ve endişeler ile ilgili olumsuz düşüncelerinin arttığı, olumlu düşüncelerinin azaldığı söylenebilir.

4. Tartışma

Bu araştırmada Bilim Sanat Merkezinde eğitim gören üstün yetenekli çocukların düşüncelerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma sonuçları üstün yetenekli çocukların geçmiş ve geleceğe karşı olumlu düşüncelerinin düşük düzeylerde olduğu ancak yaşları ilerledikçe olumlu düşüncelerinin arttığı ve hatta 10 yaşında gelecek ile ilgili olumsuz düşüncelerinin bulunmadığını ortaya koymaktadır. Üstün yetenekli öğrencilerin soyut düşünme, muhakeme, eleştirel düşünme, problem çözme, planlama yetenekleri (Karaduman, 2012; Maker ve Schiever, 2005) karar verme ve zihinsel yetkinlik gibi bilişsel yapıları son derece güçlüdür (Akarsu, 2004; Ataman, 2004). Yüksek değerlendirme yetenekleri ile çevrelerindeki olayları ve kendilerini değerlendirebilir ve doğru karar alabilirler (Van Tassel Baska ve Stambaugh, 2006). Ayrıca özel yetenekli öğrencilerin geleceği planlama ve önemseme, ileri görüşlülük ve tahmin yapmada ustalık özellikleri güçlüdür (Ataman, 2004). Üstün yetenekli çocukların geçmiş ve geleceğe karşı olumlu düşüncelerinin düşük düzeylerde olduğu yaşları ilerledikçe olumlu düşüncelerinin arttığı bulgumuz, üstün yetenekli öğrencilerin bu özelliklere sahip olduğu ancak yaşları ilerledikçe bu özelliklerini daha iyi kullanabildiklerini ortaya koymaktadır. Yam, Çetinkaya ve Kurnaz (2018) çalışmasında özel yetenekli öğrencilerin geleceği umut verici ve aydınlatıcı algıladıklarını, geleceğe ilişkin algılarının olumlu yönde olduğunu tespit etmiş ve özel yetenekli öğrencilerin geleceği biçimlendirilebileceklerini düşündüklerini, bunun için yön verilmesi gerektiğini, bugün aldıkları kararları doğrultusunda beklentileri ve hayallerinin geleceği ortaya çıkaracağına, bunun için geleceğe umutla baktıklarını ifade etmiştir. Bu araştırma bulgusu 10 yaşındaki üstün yetenekli öğrencilerin olumsuz düşüncelerinin bulunmaması bulgusunu destekler niteliktedir. Bu bilgiler ışığında üstün yetenekli çocukların geleceğe umutla baktıkları, ancak sahip olduğu bazı özellikleri yaşları ilerledikçe daha iyi kullanabildikleri söylenebilir.

Okul ve arkadaşlara karşı olumlu düşüncelerinin çok yüksek düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır. Lewis Terman'ın 1920'lerde başlattığı boylamsal çalışmasının sonuçlarında üstün yetenekli bireylerin normal akranlarına göre daha az sosyal ve duygusal sorunlar yaşadıkları, uyum becerilerinin de akranlarından daha iyi olduğu ifade edilmektedir (Terman ve Oden, 1947'den akt. Sak, 2014). Elcik ve Bayındır (2015), üstün yetenekli öğrencilerin kendilik değerini arttıran beceriler, iletişim becerileri ve problem çözme becerilerinin iyi olduğunu tespit etmiştir. Clark'ın (2008) araştırma bulgularından derlediği üstün yetenekli çocuklara atfedilen başkalarının beklenti ve hislerine karşı olağan dışı duyarlılık, keskin bir mizah duygusu, farklı olma hissiyle artmış öz farkındalık, erken yaşta görülen idealizm ve adalet duygusu, alışılmadık duygusal derinlik ve yoğunluk, sosyal problemleri kavramsallaştırma ve çözüme ileri düzeyde bilişsel ve duyuşsal kapasite, liderlik yeteneği ve sosyal ve çevresel problemlere çözüm bulma gibi sosyal ve duygusal özelliklerinin olduğu belirlenmiştir. Bu bilgiler temelinde, üstün yetenekli çocukların okul ve arkadaş ile ilgili yaşantılarında yüksek düzeyde olumlu düşüncelere sahip olmasında sosyal duygusal gelişimlerinin büyük bir katkı sağladığı düşünülmektedir. Ayrıca üstün yeteneklilerin sorumluluklarının, değerlerinin ve dostluk ilişkilerinin akranlarına göre yüksek olduğu belirtilmektedir. Ancak bu özellikler doğuştan değil sosyal çevrenin sağladığı olanaklarla ve etkileşimle ortaya çıkmaktadır. Başka türlü bu tür sosyal özelliklerin geliştirilemeyeceği belirtilmekte ve uygun ortamlarda deneyim yaşanması gerektiği vurgulanmaktadır (Çağlar, 2004, Torres, Fernandez ve Maceira, 1995). Bununla birlikte, üstün zekalı çocukların çoğunlukla arkadaş olarak kendileri seviyesinde zekâyâ sahip ve ilgilerinde benzerlik, paralellik olan kimseleri seçtiği belirtilmektedir (Neihart, Pfeiffer ve Cross, 2015; Alkan, 2013). Araştırma örneklemimizdeki üstün yetenekli öğrencilerin okul ve arkadaş ile ilgili olumlu düşüncelerinde, BİLSEM eğitimlerine katılması ve burada kendi seviyesinde akranları ile aynı eğitim ortamında uygun deneyimler kazanması için fırsatlar oluşturulmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada üstün yetenekli çocukların benlik ile ilgili olumlu düşüncelerinin yüksek düzeyde olduğu ve yaşları ilerledikçe olumlu düşüncelerinin daha da arttığı tespit edilmiştir. Üstün yetenekli çocuklarda başarılarının içinde buldukları çevre tarafından fark edilmesinin yüksek benlik kavramına sahip olmasına neden olduğu (Hoge ve Renzulli, 1993; McCoach ve Siegle, 2003) ve üstün yeteneklilerin yüksek ve olumlu benlik kavramına sahip olduğu ifade edilmektedir (Elmore ve Zenus,

1994; Pyryt ve Mendaglio, 1994). Ayrıca üstün yetenekli çocukların üstün yetenekli olmayan gruplarla kıyaslandığı benlik kavramı çalışmalarında üstün yeteneklilerin normal gelişim gösteren çocuklara göre benlik kavramlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Lehman ve Erdwins, 1981; Metin ve Bencik-Kangal, 2012). Bu araştırmalar üstün yetenekli çocukların benlik ile ilgili olumlu düşüncelerinin yüksek düzeyde olduğu bulgumuzu destekler niteliktedir. Bununla birlikte üstün yetenekliler için özel bir eğitim ortamında yetişen bireylerin normal eğitim ortamlarında yetişenlere göre daha olumlu benlik kavramına sahip olduğunu ortaya koyan araştırmalar mevcuttur (Karnes ve Wherry, 1981). Bu araştırma bulguları ışığında, araştırmamıza katılan üstün yetenekli öğrencilerin benlik ile ilgili olumlu düşüncelerinin yüksek olması ve yaşları arttıkça daha da olumlu düşüncelerinin artmasının nedeninin normal gelişen akranlarıyla etkileşimde bulunmanın yanında, sahip oldukları farklı gelişim özelliklerine benzer özellikteki çocuklarla da yeteneklerini geliştirebileceği eğitimsel ve sosyal ortamı paylaşması olarak görülmektedir. Diğer bir deyişle olumlu benlik kavramı geliştirmek için hem kaynaştırma hem de özel eğitim ortamının avantajlarından yararlanma fırsatı bulmaktadırlar. Bu avantajlı durumun örneklemedeki çocukların benlik algılarını olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir.

Araştırma bulgularımızın aksine, Bildiren (2018), Bilim ve Sanat Merkezinde özel eğitim alan ve tanılanmış ancak özel eğitim alamayan üstün yetenekli öğrencilerle yaptığı çalışmada; özel eğitim alamayan üstün yetenekli çocukların, özel eğitim alan çocuklara göre yüksek benlik kavramına sahip olduklarını tespit etmiştir. Kendi sınıflarındaki olası teklik durumunun onların benlik algısını güçlendirdiğini, ancak Bilim ve Sanat Merkezi'nde kendileri gibi hatta daha üstün performanstaki çocuklarla beraber etkinlik yapmadıklarında bu durumun gerek rekabeti gerekse uyumun zorlaşmasını beraberinde getirdiğini ifade etmektedir. Bu araştırma ile bizim araştırma sonuçlarımız arasındaki farklılaşmanın örnekleme alınan üstün yetenekli çocukların aile, çevre ve eğitim ortamları gibi pek çok faktördeki farklılaşmadan kaynaklandığı düşünülmektedir. Çünkü, olumlu benlik algısının oluşması diğer çocuklarda olduğu gibi üstün yetenekli çocuklarda da oluşması aile, okul ve eğitim gibi birçok faktöre bağlıdır. (Hoge, Smit ve Hanson, 1990). Özellikle özel eğitimin verilme şeklinin üstün yetenekli çocukların benlik algısı için önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir (Karnes ve Wherry, 1981). Bu bilgiler ışığında, Bilim ve Sanat Merkezinde özel eğitim alan üstün yetenekli çocukların aile, arkadaş ve öğretmen bağlamında tam ve doğru desteklediği takdirde benlik ile ilgili düşüncelerinin olumlu olacağı düşünülmektedir.

Araştırmada elde edilen son bulgu ise çocukların korku ve endişeleri ile ilgili olumlu düşüncelerinin çok az olduğunu ve yaşı ilerledikçe korku ve endişeler ile ilgili olumsuz düşüncelerinin arttığını, olumlu düşüncelerinin azaldığını ortaya koymaktadır. Altun ve Yazıcı (2018) yaptıkları çalışmada üstün yetenekli çocuklardan katılımcıların %42.3'ü yaptıkları şeyde başarısızlık korkusu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca "Öğretmenin ve/veya ebeveynlerin beklentilerinin çok yüksek olduğu durumlarda üstün yetenekli çocuklarda kaygı oluşturduğu ve bu durumun başarısızlık korkusunu ortaya çıkardığı ifade edilmektedir (Peters, Grager-Loidl ve Supplee, 2000). Özel yeteneklilik tanısı almak çocuklarda bu konuda farkındalık geliştirdiklerinden dolayı stres ve çevrenin beklentilerini karşılayamama korkusu yaşamasına neden olmaktadır (Levent, 2014; Leana-Taşçılar, 2017). Zeidner (1999) özel sınıflarda okuyan üstün yetenekli öğrencilerin daha düşük akademik benlik kavramı, daha yüksek değerlendirme kaygısı yaşadıklarını bulmuşlardır. Özel sınıflardaki üstün yetenekli çocukların arasında gözlenen sınav kaygısı düzeyinin başarısızlık korkusu, ününü kaybetme korkusu, yüksek notlar almak için üstün yetenekli akranları arasında şiddetli yarışma, kendi oluşturduğu ya da diğerlerinin düzenlediği akademik amaçlara ulaşmanın belirsizliği, çok yüksek, sert standartlar ve öğretmen ve akranların yüksek performans beklentileri gibi faktörlerle açıklanabileceğini belirtmişlerdir. Bu nedenle üstün yetenekli çocukların yaşları ilerledikçe korku ve endişelerinin artmasının öğretmen ve ebeveynlerinin başarı beklentilerinin artmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

5. Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmanın amacı, Bilim Sanat Merkezinde eğitim gören üstün yetenekli çocukların düşüncelerinin incelenmesidir. Araştırma sonuçları üstün yetenekli çocukların geçmiş ve geleceğe karşı olumlu düşüncelerinin düşük düzeylerde olsa da yaşları ilerledikçe olumlu düşüncelerinin arttığını; okul ve arkadaşlara karşı olumlu düşüncelerinin çok yüksek düzeyde olduğunu; benlik ile ilgili olumlu düşüncelerinin yüksek düzeyde olduğu ve yaşları ilerledikçe olumlu düşüncelerinin daha da arttığını ortaya koymaktadır. Üstün yetenekli çocukların geleceğe umutla baktıklarını ve sosyal-duygusal gelişimlerinde sorun yaşamadığını düşündüren bu sonuçlar sevindiricidir. Ancak korku ve endişeler ile ilgili olumlu düşüncelerinin çok az olduğunu ve yaşı ilerledikçe olumsuz düşüncelerinin arttığını ortaya koyan bulgumuz dikkat çekicidir. Üstün yetenekli ilkokul öğrencilerinin korku ve endişelerinin kaynağında öğretmenlerinin ve ebeveynlerinin başarı beklentileri olduğu düşünüldüğünden; sosyal duygusal gelişimleri açısından kritik bir dönemde olan bu çocukların öğretmenleri ve ebeveynleri tarafından daha hassas ve dikkatle desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir. Akranlarına kıyasla üstün yetenekli çocukların sosyal duygusal gelişimlerinde daha ileri oldukları ancak sosyal çevrenin sağladığı olanaklarla ve etkileşimle ortaya çıktığı da unutulmamalıdır. Bu nedenle üstün yetenekli çocukların bilişsel gelişimleri ile birlikte sosyal duygusal gelişimlerine de odaklanmaları gerektiği; sosyal duygusal gelişimlerine zarar vermeden bilişsel gelişimlerini nasıl destekleyecekleri ile ilgili konularda ebeveyn ve öğretmenlerin eğitilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Akarsu, F. (2004). Üstün Yetenekliler. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A.E. Bilgili (Ed.). 1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı(ss. 127–153). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Ataman, A. (2004). Üstün zekâlı ve üstün özel yetenekli çocuklar. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A.E. Bilgili (Ed.). 1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı(ss. 155–168.). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Akar, İ. (2010). İlköğretim kademesindeki üstün yetenekli öğrencilerin rehberlik gereksinimlerinin ebeveynlerin ve öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak belirlenmesi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir.
- Altun, F., ve Yazıcı, H. (2012). Üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramları ve akademik öz-yeterlik inançları: Karşılaştırmalı bir çalışma. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(23), 319-334.
- Alkan, A. (2013). Öğretmenler için “üstün zekâlı/yetenekli öğrencilerin belirlenmesi eğitim yazılımı”nın geliştirilmesi ve değerlendirilmesi.(Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alıcı, Z. ve Sarıçam, H. (2015). Üstün yetenekli ve normal öğrencilerin toplumsal değer algı düzeylerinin karşılaştırılması. 2. Uluslararası Katılımlı Değerler Eğitimi Kongresi, Kırıkkale.
- Altun, F. (2015). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik İhtiyaçları, Psikolojik Danışma Yaşantıları Ve Rehber Öğretmenlerin Üstün Yeteneklilerle İlgili Yeterlik Düzeyleri , (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Altun, F. ve Yazıcı, H. (2018). Türkiye’deki Üstün Yetenekli Öğrencilerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik İhtiyaçları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 19, 1-24.
- Altun F. ve Yazıcı H. (2018). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Psikolojik Danışma Yaşantıları: Ölçek Uyarlama ve Kesitsel Tarama Çalışması. Milli Eğitim, 1, 173-199.
- Aydın, S. (1998). Eğitimde Uygulamalı Rehberlik. 1. Basım, Ankara, Barış Yayın Dağıtım, 149-159.
- Buescher, T. M. (1991). Gifted adolescents. N. Colangelo, G. A. Davis (Ed.). Handbook of gifted education içinde (s. 382-401). Boston: Allyn & Bacon.
- Bahtiyar, M. ve Şahin, F. (2017). Guidance Needs of Talented Students, SDU International Journal of Educational Studies, 4 (2), 140-154.

- Bildiren, A. (2018). Özel eğitimin üstün yetenekli çocuklar üzerinde benlik algısına etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(5), 1489-1496.
- Clark, B. (2002). *Growing up gifted. Developing the potential of children at home and at school*(5th ed.). Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall.
- Clark, B. (2008). *Growing Up Gifted*(7th ed.), Pearson Merrill Prentice Hall, Upper Saddle River: NJ
- Cross, T. L., Cassady, J. C., Dixon, F. A. ve Adams, C. M. (2013). The psychology of gifted adolescents as measured by the MMPI-A. *Gifted Child Quarterly*, 52(4), 326-339.
- Carr, A. (2016). *Pozitif psikoloji* (çev. Ü. Şendilek). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Çağlar, D. (2004). Üstün zekâlı çocukların özellikleri. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili, (Ed.), *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları
- Davaslıgil, Ü. (2000). Üstün çocuklara sahip ailelerin eğitimi, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Özel Eğitimde Aile Eğitimi Sempozyumu* (ss. 142-148). Ankara.
- Delisle, J. R. (2003). To be or to do: Is a gifted child born or developed? *Roeper Review*, 26, 12-13.
- Davaslıgil, Ü.(2006). *Üstün Zekâlıların Eğitimine Giriş* (Ders Notu). İstanbul Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü.
- Doğan, S., ve Kesici, Ş. (2015). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Psikolojik İhtiyaçlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *OPUS Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 5 (8), 45-81.
- Elmore, R. F., ve Zenus, V. (1994). Enhancing social-emotional development of middle school gifted students. *Roeper Review*, 16(3), 182-185.
- Elcik, F., ve Bayındır, N. (2015). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Bazı Demografik Özelliklerine Göre Sosyal Duygusal Becerilerinin İncelenmesi, *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (5), 179-193.
- Gross, M. (1993). *Exceptionally gifted children*. London, England: Routledge.
- Gross, M. U. (1998). The “me” behind the mask: Intellectually gifted students and the search for identity. *Roeper Review*, 20(3), 167-174.
- Hoge, D. R., Smit, E. K. ve Hanson, S. L. (1990). School experiences predicting changes in self-esteem of sixth- and seventh-grade students. *Journal of Educational Psychology*, 82(1), 117-127.
- Hoge, R. D. ve Renzulli, J. S. (1993). Exploring the link between giftedness and self concept. *Review of Educational Research*, 63(4), 449-465
- Jackson, P. S. ve Moyle, V. F. (2008). *Inner awakening, outward journey: The intense gifted child in adolescence*. İçinde, Daniels, S. ve Piechowski, M.M. (ed.) *Living with intensity: Understanding the sensitivity, excitability, and the emotional development of gifted children, adolescents, and adults*. Tuscon, AZ: Great Potential Press
- Karnes, F. A. ve Wherry, J. N. (1981). Self-concepts of gifted students as measured by the Piers-Harris children’s self-concept scale. *Psychological Reports*, 49(3), 9-14.
- Karabekiroğlu, K. (2009). *Anne babalar için ergen ruh sağlığı rehberi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Karaduman, G. B. (2012). *İlköğretim 5. Sınıf Üstün Yetenekli Öğrenciler İçin Farklılaştırılmış Geometri Öğretiminin Yaratıcı Düşünme uzamsal Yetenek Düzeyine Erişime Etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi
- Kurnaz, A., Çiftci, Ü. ve Karapazar, H. (2013). Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin değer algılarının betimsel bir analizi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(26), 185-225.
- Lehman, E. B. ve Erdwins, C. J. (1981). The social and emotional adjustment of young, intellectually-gifted children. *Gifted Child Quarterly*, 25(3), 134-137.
- Levent, F. (2011). *Üstün yetenekli çocukların hakları el kitabı anne, baba ve öğretmenler için*. I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Yayın Dizisi. Çocuk Vakfı Yayınları: İstanbul.
- Leana-Taşçılar, M. Z., ve Kanlı, E. (2014). *Üstün Zekâlı ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların, Mükemmeliyet, İlik ve Öz-Saygı Düzeylerinin İncelenmesi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 47(2), 1-20.
- Levent, F. (2014). *Üstün yetenekli çocukları anlamak*(3. Baskı), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Metin, N. ve Bencik-Kangal, S. (2012). Bilim sanat merkezlerine devam eden 12-14 yaş grubu üstün yetenekli çocukların benlik algılarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(163), 3-16.
- McCoach, D., Siegle, B., DeLeeuw, S. (2003). The structure and function of academic self- concept in gifted and general education students. *Roeper Review*, 25(2), 61-65
- Maker, C.J. ve Schiever, S.W. (2005). *Teaching Models In Education of The Gifted*. (3rd ed.) Austin, Texas. Pro-Ed Inc
- Mavi, H. (2017). Rehber Öğretmenlerin Üstün Zekalı Öğrencilere Yönelik Görüş Ve Eğitim İhtiyaçlarının İncelenmesi. Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Lefkoşa.
- MEB Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi. (2016). Tebliğler Dergisi: KASIM 2016/2710 Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi: 10096465-20-E.10758773. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_10/07031350_bilsem_yonergesi.pdf
- Erişim tarihi: 15.04.2020.
- Neihart, M., Pfeiffer, S. I., Cross, T. L. (2015). *The social and emotional development of gifted children: What do we know?* (2nd ed.). Waco, TX:Prufrock Press.
- Pyryt, M. C. ve Mendaglio, S. (1994). The multidimensional self-concept: A comparison of gifted and average-ability adolescents. *Journal for the Education of the Gifted*, 17(3), 299-305.
- Peters, W. A. M., Grager-Loidl, H. ve Supplee, P. (2000). Underachievement in gifted children and adolescents: theory and practice, in: K. A. Heller, F. J. Moñks, R. J. Sternberg & R. F. Subotnik (Eds) *International handbook of giftedness and talent*. (pp:609–620). Oxford: Elsevier Science.
- Renzulli, J. S. ve Reis, S. M. (1985). *The schoolwide enrichment model: A comprehensive plan for educational excellence*. Mansfield Center, CT: Creative Learning Press
- Renzulli, J. S. (1999). What is this thing called giftedness, and how do we develop it? A twenty-five year perspective. *Journal for the Education of the Gifted*, 23(1), 3-54.
- Sankar–Deleeuw, N. (2002). Gifted preschoolers: Parent and teacher views on identification, early admission, and programming. *Roeper Review*, 24(3), 172–177.
- Siegle, D. ve Mccoach, D. B. (2005). Making difference: motivating gifted students who are not achieving. *Teaching Exceptional Children*, 38 (1), 22–7.
- Saranlı, A. G. ve Metin, N. (2012). Üstün Yetenekli Çocuklarda Gözlenen Sosyal-Duygusal Sorunlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 45(1), 139-163.
- Sak, U. (2012). *Üstün zekalılar: Özellikleri, tanılanmaları, eğitimleri*. Ankara: Maya Akademi Yayıncılık.
- Torres, R., Fernandez, F., ve Maceira D. (1995). Self-esteem and value of health as correlates of adolescent health behavior. *Adolescence*, 30(118), 403-412.
- Tortop H. S. (2018). *Üstün zekâlılar eğitiminde farklılaştırılmış öğretim müfredat farklılaştırma modelleri*. İstanbul: Genç Bilge.
- VanTassel-Baska, J. (2005). Gifted programs and services: What are the non-negotiables? *Theory into Practice*, 44(2), 90-97.
- VanTasselBaska, J. ve Stambaugh, T. (2006). Üstün zekâlı ve yetenekli öğrenciler için kapsamlı eğitim programı, (S. Emir, N. G. Kahveci, M. Z. Leana, Ö. Atalay, M. Özyaprak, E. Kanlı, Y. Yaman, Ü. Oğurlu, Çev. 2009) İstanbul: Bilimsel Açılım Akademi Danışmanlık ve Yayıncılık.
- Vanmeerbeek, M., Van, S. O., Boüüaert, C., ve Burette, P. (2006). Gifted children and the family physician. *Presse medicale*, 35(1 Pt 2), 86-90.
- Yong, F. L. ve McIntyre, J. D. (1991). Comparison of self-concepts of students identified as gifted and regular students. *Perceptual and motor skills*, 73(2), 443-446.
- Yam, Z., Çetinkaya, H. ve Kurnaz, A. (2018). Özel Yetenekli Öğrencilerin “Gelecek” Kavramına İlişkin Algılarının Metaforik Olarak İncelenmesi, *Milli Eğitim*, 1. 67-91.